

Підрозділ 8.3.

Актуальні проблеми юридичної психології та педагогіки

Паньков А.І.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри юридичної психології та журналістики,
кандидат філологічних наук, професор*

МЕНТАЛІТЕТ І АКУЛЬТУРАЦІЯ ПСИХОПОЛІТИЧНОГО ПОВСЯКДЕННЯ

Сьогодні формується певний тип української особистості. Безсумнівно це третій, після двох, визначених Д. Донцовим, один – «Ой не хочу жати, а хочу лежати», другий – моторний і активний, цей третій, як пишуть О. Донченко, Ю. Романенко, що коли серйозно перейнятися новим типом, «жахнемося від того, що всі ми надовго, якщо не назавжди, потрапляємо в полон власних патологічних форм поведінки». Більшість проблем нашого повсякденного життя ми пов'язуємо з ментальністю.

М. Я. Данилевський у книзі «Россия и Европа» пояснював можливий занепад Європи через ментальність народу. М. Туган-Барановський і М. Вебер ментальністю пояснили схильність чи байдужість до капіталістичної економіки православних і протестантів. У 1918р. О. Шпенглер, не відаючи про М. Данилевського, у праці «Занепад Європи» пояснив насущання європейського краху ментальністю. В основу економічних рецептів, за якими господарюють 52 країни, В. В. Леонт'єв поклав менталітет народів. Ментальністю українського народу пояснювали його політику, геополітику та спосіб господарювання С. Рудницький та Ю. Липа.

Свою безкровно здобуту у 1991 р. незалежність Україна розпочала третьою після США та Російської Федерації ядерною державою, але вже 1998 рік зустріла без ядерної зброї опинившись на 103 місці у світі за рівнем життя. На наш погляд, причину цього також можна пояснити менталітетом законодавчої та виконавчої влади, який в цілому суперечить менталітету українського народу, і паразитує на останньому. «Ментальність, менталітет (від лат. mens – розум, мислення, спосіб думок, душевний склад) – глибинний рівень колективної та індивідуальної свідомості, що включає і без свідоме. Менталітет – сукупність готовностей, установок і нахилів індивіда чи соціальної групи діяти, мислити, відчувати і сприймати світ певним чином. Менталітет формується залежно від традицій, культури, соціальних структур, і всього середовища проживання людини, яка в свою чергу їх формує, виступаючи як породжуючи свідомість, як джерело, що важко визначити, культурно-історичної динаміки» (Современная западная философия: Словарь). Крім того, тут же підкреслюється, що розумові звички та установки, навички сприйняття і емоційного життя успадковуються людьми від минулих поколінь, без ясного усвідомлення цього, хоча й називається «свідомістю» увесь цей блок, що генерує імпульси, які формують історію і саму людину».

Причиною політичних і геополітичних негараздів на Україні є конфлікт правлячої верхівки і народу. Українську еліту репрезентує космополітична і євро центрична інте-

лігенція, що, за словами С. Кара-Мурзи, є «едіповим комплексом», тобто психічною хворобою інтелігенції, яка стала причиною руйнівного комуністичного експерименту над народами Російської імперії – СРСР і новітніх так званих ринкових реформ на Україні, які високо розвинену країну перетворили на «країну з перехідною економікою».

Відомо, що постійне ігнорування власних можливостей і наслідування чужої поведінки є тим, що називається мавпуванням і спричиняю деградацію особистості. Територія з її природними умовами, які диктують спосіб господарювання, історія та мова, а всі три формують народ як особистості з індивідуальною культурою, складовими якої є внутрішня політика і геополітика. Складовими внутрішньої політики є державний устрій та спосіб господарювання. Основою державного устрою України в часи найвищого розквіту була вічова демократія. Щодо способу господарювання, то від доби Трипілля до сьогодні українці тяжіють до солідаристсько-кооперативного господарювання. Але цей спосіб давав багатий врожай, коли геополітика держави базувалася на двох напрямних – Північ – Схід, відомих в історії як «шлях з варяг у греки». Цей шлях зумовлений не тільки природно (усі наші річки – Дунай, Прут, Дністер, Південний Буг, Дніпро течуть на Південь, а Західний Буг – на Північ), а й тим, що в цих напрямках живуть народи з подібним способом господарювання та енергоносіями і ринками збуту. Саме на цьому базувалася давньоруська політика ще до прийняття християнства і до цього вів Богдан Хмельницький. Але після його смерті козацька старшина, яка фактично була космополітичною інтелігенцією, вихованою в європейських університетах та Києво-Могилянській академії допомогла Петру I одягти народ в європейські шати, які стали ознакою євроцентристської ментальності, що суперечить аборигенній народній інтелігенції. Ця ж ментальність стала також наркотичною панацеєю від усіх бід, що призвело до встановлення на Україні та в Московщині під виглядом європейського феодалізму звичайного рабства, а в XX ст. – до створення під виглядом базованого на європейській теорії комунізму – соціалізму СРСР.

За М. Данилевським, європеїзація Російської імперії супроводжувалася знищенням національного права шляхом нав'язування пародії на європейське право. Перенесення на терени Російської імперії європейського інтернаціоналізму і теорії класової боротьби перетворило право на звичайну ідеологію, напрямки якої визначали вожді та партійні з'їзди. А це в свою чергу прищепило інтелігенції правовий нігілізм, пов'язаний з повним ігноруванням інтересів і потреб народу, фактично ігноруванням самого народу. Починаючи з 1990 р. Верховна Рада України і всі уряди привели в життя реформи, які не тільки не узгоджуються з прийнятою Конституцією України і міжнародним правом (приватизація, платна освіта, світові ціни на енергоносії та комунальні послуги, знищення дошкільних закладів та притулків для неповнолітніх і престарілих), але й суперечать їм.

У II пол. XX ст. євроцентризм і європо-американський інтернаціоналізм переросли в глобалізм, тобто в перетворення світу на користь «високорозвиненої сімки» – «золотого мільярду» населення планети в єдину світову державу, необхідною сходинкою до якої є Європейський Союз – Сполучені Штати Європи, проект яких з'явився ще в середині XIX ст.

Не дивлячись на те, що Європейський Союз призвів до невідворотного падіння економік та зубожіння населення ряду держав, українські політики, ЗМІ сприймають ЄС

і глобалізацію як благо для України та її народу. Але ж вступ до ЄС як складової майбутньої світової держави суперечить споконвічній меті українського народу самостійного господарювання в незалежній державі. Інакше кажучи, менталітет космополітичної української еліти, якщо її ще можна назвати українською, та довірливого українського народу – несумісні. А щоб схилити народ до сприймання евроцентристських та глобалістських експериментів, еліта діє в дусі правового нігілізму, як складової менталітету, який сформувався протягом другого тисячоліття, тобто від Володимирового хрещення до «Бурі в пустелі», розвалу СРСР, знищення Югославії та окупації Іраку. І цій інтелігенції слід надувати про можливі наслідки і, звичайно, перевиховувати.

У будь-якому нормальному суспільстві є не тільки харизматичний лідер, але й традиції, чи закон. На Україні, можна з певністю стверджувати, існує менталітет, тобто «соціетальний інстинкт, психокультурне надбання століть, яке незрівнянно досвідченіше і мудріше за будь-які новоутворення». Але нашим політикам, які декларують бажання приєднатися до європейського способу життя, притаманне «роздвоєне мислення» (Врублевський В., Хорошковський В.), неспроможність досягти стабільності та злагоди. Надії у пересічних людей на починання влади постійно поєднуються із обранням президента.

Семенова А. В.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри юридичної психології та журналістики,
доктор педагогічних наук, доцент*

РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

У підручнику «Дидактика» видання ієзуїтської колегії 1667 року відмічено: «Авторитет – це можливість карати, забороняти і управляти. Він по праву належить судді і досягається штучно. Але право буває не достатньою підставою, якщо до нього не додається відповідне мистецтво» (Лавріненко О. А. Історія педагогічної майстерності : навч. пос. Для студ. пед. ВНЗ, аспірантів, вчителів / Олександр Лавріненко. – К. : Богданова А. М., 2009. – 328 с.). Мистецтво тут розглядалося як висока категорія комунікативної/виховної взаємодії, провідною складовою професійної майстерності. Саме з цих стародавніх часів склалися й міфи про «ідеальний образ судді»:

1. Ідеальний суддя спокійний, не метушиться, незмінно в однаковому настрої. Він завжди стриманий, не проявляє сильних емоцій.
2. Ідеальний суддя не має упереджень. Для нього всі люди однакові. Він не може бути расистом та націоналістом.
3. Ідеальний суддя може і повинен приховувати свої дійсні відчуття від інших людей.
4. Ідеальний суддя однаково відноситься до всіх людей. У нього немає симпатій.
5. Ідеальний суддя здатний забезпечити порядок і спокійні, поважні, відкриті, стимулюючі пошук істини і справедливості відношення між учасниками судового процесу.